

FƏRİDƏ SƏFƏRƏLİYEVƏ

ADPU

Üzeyir Hacıbəyov 34

f.safaraliyeva@mail.ru

İBTİDAİ SİNİFLƏRDƏ ORFOQRAFIYA-ORFOEPIYA MƏSƏLƏLƏRİNİN ÖYRƏDİLMƏSİ

XÜLASƏ

Nitq inkişafı təlimində qarşıya qoyulan əsas vəzifələrdən biri şagirdlərə düzgün tələffüz vərdişləri aşılamaqdır. Ədəbi tələffüz şagirdlərin lüğət ehtiyatının artırılması məsələsində böyük rol oynayır. Müəllim ədəbi dili bilərsə, leksik, qrammatik, orfoepik, orfoqrafik normalara əməl edəcək. Şagirdlərin ədəbi tələffüzə yiyələnməsində fonetik təhlilin rolu böyükdür. Bunun təməli ibtidai sinifdən düzgün qurulmalıdır. Bəzi qrammatik qaydalar eyni zamanda orfoqrafiya təlimi və nitq inkişafına xidmət edir. Məhz buna görə də orfoqrafiya ilə orfoepiya əlaqəli tədris edilməlidir. İbtidai sinifdə orfoqrafiya və orfoepiya ilə bağlı kifayət qədər tapşırıqlar vardır. Orfoqrafiya təliminin başlıca və ümdə vəzifəsi şagirdləri orfoqrafik bilik, bacarıq və vərdişlərlə silahlandırmaqdır. Orfoepiya (orfoepik tələffüz) anlayışı ilə ədəbi tələffüz məfhumu heç də bir-birinin tam eyni deyildir. Orfoepiya dar mənada başa düşülür. Lakin ədəbi tələffüz çox geniş anlayışdır. Orfoepiya qaydalarının formalaşma və inkişaf tarixini müəyyənləşdirmək olduqca çətindir. Çünki müxtəlif dövrlərdə işlənən hər bir orfoepik norma yazıda əks olunmur.

Ədəbi tələffüz vərdişlərinin yaradılması və inkişafı məqsədilə iş aparmaq üçün digər fənlərlə müqayisədə ana dili fənninin imkanları daha genişdir. Bu fənnin elə bir mövzusu yoxdur ki, ədəbi tələffüzlə bağlı olmasın. İbtidai sinifdə müəllim şagirdlərin həm şifahi, həm də yazılı nitqini inkişaf etdirməlidir. Düzgün yazı məhz savad təlimi dövründə formalaşır. Müəllimin nitqi aydın olmalı və danışarkən ədəbi tələffüz qaydalarına əməl etməlidir. Ədəbi tələffüz orfoqrafiya ilə sıx əlaqədardır. Orfoqrafik çalışmaların şagirdlərin yazı vərdişlərinin formalaşmasında rolu böyükdür.

Açar söz: orfoqrafiya-orfoepiya, ibtidai sinif, dərslük

Azərbaycan dili dərslərinin başlıca təlim vəzifəsi düzgün yazı qaydalarına əsaslanan savadlı yazını və ədəbi tələffüz normalarına tabe olan nitq inkişafını təmin etməkdir.

Ana dili ümumtəhsil məktəblərində tədris olunmaqla, şagirdlərin nitq mədəniyyətinin formalaşmasına xidmət edir. Ana dilinin ibtidai kursu yuxarı siniflərdə Azərbaycan dili və ədəbiyyatın öyrədilməsi sisteminin bönövrəsi hesab olunur. İbtidai siniflərdə ana dili tədrisinin başlıca məqsədi şagirdlərə doğma dildə oxumağı, yazmağı

öyrətmək, onların şifahi və yazılı nitqini inkişaf etdirməkdir. “Ümumtəhsil məktəblərinin I-IV sinifləri üçün Ana dili kurikulumu”nda qeyd olunur ki, ümumtəhsil məktəblərində ana dili təliminin məqsədi ümumi nitq və dil bacarıqlarını formalaşdırmaqla, şagirdlərin nitq mədəniyyətinə yiyələnmələrini təmin etməkdən ibarətdir. İbtidai təhsil səviyyəsində əlifbanın öyrənilməsi, oxu və yazı texnikasının, hüsnxət qaydalarının düzgün, sürətli, şüurlu və ifadəli oxu üzrə ilk bacarıqların mənimsənilməsi, lüğət ehtiyatının tədricən zənginləşdirilməsi, ən zəruri qrammatik qaydaların və ədəbi tələffüz normalarının öyrənilib tətbiq olunması, ekspressiv nitq bacarıqlarının formalaşdırılması, Azərbaycan xalqının dili, tarixi, əxlaqi-mənəvi keyfiyyətləri, mədəniyyəti, adət-ənənələri haqqında ilkin anlayışların yaradılması təmin olunur.

Nitq inkişafı təlimində qarşıya qoyulan əsas vəzifələrdən biri şagirdlərdə düzgün tələffüz vərdişlərini aşılamaqdan ibarətdir. Bunu təmin etmək üçün nitqdə yerli şivə və orfoqrafik tələffüz elementləri aradan qaldırılmalı, orfoepik normalara ciddi riayət olunmalıdır. İntonasiya, nitq fasilələri, vurğu, nitqin sürəti, tonu və s. məsələlər ümumi ədəbi tələffüz aspektində işıqlandırılmalıdır.

Orfoepiya (orfoepik tələffüz) anlayışı ilə ədəbi tələffüz məfhumu heç də bir-birinin tam eyni deyildir. Orfoepiya dar mənada başa düşülür. Lakin ədəbi tələffüz çox geniş anlayışdır. Lakin orfoepiya qaydalarının formalaşma və inkişaf tarixini müəyyənləşdirmək olduqca çətindir. Çünki müxtəlif dövrlərdə işlənən hər bir orfoepik norma yazıda əks olunmur. Bu məsələlər bəzi klassik bədii əsərlərdə (müəllifin öz nitqində), müxtəlif tarixlərdə yazılmış dilçilik materiallarında, xüsusən dilə aid vəsaitlərdə axtarıldıqda az və ya çox dərəcədə fakt verə bilər.

XX əsrdən öncə imkan və şərait olmadığından Azərbaycan dilinin orfoepiyasının öyrənilməsinə, əsasən XX əsrdən başlanılmış, orfoepiya məsələlərinə dair bir sıra əsərlər meydana çıxmışdır. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, dilimizin səs sisteminin və ədəbi tələffüz məsələlərinin bəzi cəhətləri hələ istənilən şəkildə öz həllini tapmamışdır. Buna görə də müasir dövrdə, xüsusən orfoepiya sahəsində Azərbaycan dilçiliyinin qarşısında bir sıra vacib vəzifələr durur:

1. Azərbaycan dili orfoepiyasının tarixi əsaslarını ciddi elmi axtarışlar üzərində tədqiq etmək;

Azərbaycan ədəbi tələffüz normalarının formalaşma və inkişaf tarixini öyrənməyin böyük praktik əhəmiyyəti vardır. Orfoepik tələffüz haqqında tarixi məlumat, hər şeydən əvvəl, klassikləri, o cümlədən Füzuli, Vaqif, Zakir, S.Ə.Şirvani və Sabiri düzgün oxumağa imkan verər, təhriflərə, məna dolaşıqlığına yol verməz.

2. Müasir Azərbaycan dilinin orfoepik normalarını ətraflı müəyyənləşdirmək və sistemləşdirmək.

Məlumdur ki, orfoepiya qaydalarını dəqiq və dürüst şəkildə işləyib hazırlamaq ədəbi dilin inkişafında xüsusi rola malikdir. Orfoepiya normaları müəyyənləşdirilərkən tələffüzlə yazının yaxınlaşdırılmasına daha çox fikir verilməlidir. Çünki bu, ədəbi dilin sürətlə inkişaf etməsinə kömək edər;

3. Orfoepiya qaydalarına dair praktik vəsait hazırlamaq.

Şagirdlərin təlim və tərbiyəsinin mahiyyəti, təfəkkürünün inkişafı, şəxsiyyətinin formalaşması onların öz ana dilini necə öyrənməsindən asılıdır. Buna görə də ana dilinin saflığını qorumaq, onu körpəlikdən uşaqlara öyrətmək lazımdır.

Məktəbdə orfoqrafiya təliminin qarşısında qoyulan əsas vəzifə şagirdlərə orfoqrafiyanın praktik əhəmiyyətini dərk etdirmək və imla qaydalarına yiyələnməyin vacibliyini onlara başa salmaqdır. Orfoqrafiyanın əsasında duran prinsiplər baxımdan sözləri iki qismə ayırmaq olar:

- yazılışı tələffüzünə əsasən müəyyənləşən sözlər;
- yazılışı tələffüzünə görə müəyyənləşməyən sözlər.

Yazılışı tələffüzü əsasında müəyyənləşən söz və şəkilçilər bəzən şifahi nitqdə, o cümlədən şagirdlərin nitqində adi danışq dili və ya yerli şivəyə uyğun şəkildə tələffüz olunur. Orfoqrafik qaydalar tərtib olunarkən üç prinsip əsas götürülür: fonetik prinsip, morfoloji prinsip, ənənəvi prinsip. Yazılışı tələffüzünə görə müəyyənləşən belə sözlərin əsasında orfoqrafiyanın fonetik prinsipi durur.

Dilimizdə işlədilən sözlərin müəyyən bir qrupunun orfoqrafiyası ilə orfoepiyası bir-birindən fərqlənir. Bu fərqi yaranmasının əsas səbəbi orfoqrafiyamızın tarixi-ənənəvi və morfoloji prinsipləridir.

Şagirdlərdə yazı vərdislərinin yaradılması işinin nitq inkişafının digər sahələri ilə əlaqələndirilməsi orfoqrafiya təliminin başlıca prinsiplərindən biridir. Orfoqrafiya üzrə aparılan işlər nitq inkişafının mühüm sahələrindən biri ilə - lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi ilə daha çox bağlıdır. Məlumdur ki, hər hansı orfoqrafik norma müəyyən bir qrup sözün və ya şəkilçinin yazılış qaydasına aid olur, bu səbəbdən də həmin qaydanın izahı, öyrədilməsi prosesində xeyli dil faktlarından nümunə kimi istifadə edilir. Bu qəbildən olan sözlərin mənası aydın olmadıqda şagirdlər onları yazılı nitqlərində az işlədir, yaxud həmin sözlərin yazılışında orfoqrafik qüsurlara yol verirlər. Məsələn, mətn sözünün mənası şagird üçün aydın olmadığına görə həmin sözün əvəzinə yazıda çox zaman fonetik tərkibcə oxşar olan mətn sözü işlədilir. Şagirdlərin yol verdikləri imla qüsurlarının əksəriyyəti mənası az anlaşılan və ya anlaşılmayan sözlərin (məsələn, nəhəng, ekskavator, xırman, natiq, çilçıraq, bünövrə, uçurum və s.) yazılışı ilə bağlıdır. Bu cür səhvlərin aradan qaldırılması üçün, hər şeydən əvvəl sözlərin mənası şagirdlər üçün aydınlaşdırılmalı, onların sinonim və ya antonimləri göstərilməli və həmin sözlərə cümlə qurmağı tapşırmaq lazımdır. Bir sözlə, orfoqrafik iş nitq inkişafının digər sahələri – lüğət üzrə iş, cümlə qurmaq bacarığının yaradılması və inkişafı, üslubiyyat, rəhbərli nitqlə əlaqələndirilməlidir.

Dilimizdə bir qrup sözlər vardır ki, onlar metodik ədəbiyyatda yazılışı çətin sözlər adlandırılır. Bu qrupa yazılışı ümumi qaydalarla müəyyənləşməyən və ya çətin müəyyənləşən sözlər daxildir. Məsələn, qəhrəman, rəyasət, peşman, məşhur, müqəddimə, orijinal, təvazökar, şüur, fəvqəladə, xoşbəxt və s. yazılışı çətin sözlərin əksəriyyətini orfoqrafiyası ilə orfoepiyası arasında fərq olan, digər qismini isə nitqdə qüsurlu deyilən və ya mənası şagirdlər üçün yaxşı anlaşılmayan sözlər təşkil edir. Or-

foqrafiyası şagirdlər üçün çətin olan sözlərin öyrədilməsi ilə bağlı metodik ədəbiyyatda müxtəlif üsullar tövsiyə olunur. Onlardan biri və ən yararlısı lüğət üzrə imladır.

Yazılış çətin sözlər üzərində iş təkcə ibtidai siniflərlə məhdudlaşmır. Bu iş orta məktəbdə də davam etdirilib genişləndirilməlidir. Çətin orfoqramlı sözlər, ilk öncə Azərbaycan dili üzrə mövzuların tədrisi zamanı müvafiq materiallarla əlaqələndirilərək öyrədilməlidir. Məsələn, fonetika tədrisində qoşasaitli sözlərin, eləcə də qoşasaitli sözlərin yazılış və tələffüzü müqayisəli şəkildə şagirdlərə mənimsədilməlidir.

Ədəbi tələffüz məsələləri nitq inkişafının digər sahələri ilə üzvi surətdə bağlıdır. Bu sahədə aparılan iş şagirdlərdə orfoqrafik vərdişlərin yaranmasına və inkişafına səbəb olur. Ədəbi tələffüz şagirdlərin lüğət ehtiyatının artırılması məsələsində həlledici rola malikdir. Şagird sözün mənasını başa düşdüyü kimi, onu düzgün tələffüz etməyi də bacarmalıdır. Pedaqoji təcrübə zamanı müşahidələrimiz göstərir ki, bəzi sözlər çətin və qüsurlu tələffüz edildiyindən şagirdlərin fəal lüğət ehtiyatına daxil ola bilmir. Deməli, düzgün tələffüz uğrunda aparılan mübarizə ümumi nitq mədəniyyəti uğrunda aparılan mübarizədir. Orfoqrafik çalışmaların şagirdlərin yazı vərdişlərinin formalaşmasında rolu böyükdür. Bu çalışmalar həm yeni öyrənilmiş qaydaları möhkəmləndirmək, həm də şagirdlərin artıq qazanmış olduqları bilik və bacarıqları təkrar və tətbiq yolu ilə yazı vərdişlərinə çevirmək imkanı yaradır.

Ədəbi tələffüz vərdişlərinin yaradılması və inkişafı məqsədilə iş aparmaq üçün digər fənlərlə müqayisədə ana dili fənninin imkanları daha genişdir. Bu fənnin elə bir mövzusu yoxdur ki, ədəbi tələffüzlə bu və ya digər dərəcədə bağlı olmasın. Bu baxımdan fonetik mövzular orfoepik tələffüzlə daha çox əlaqədardır. Şagirdlər bu bəhsin tədrisində dilimizin səs sistemi ilə tanış olur, ahəng qanunu, vurğu və s. ilə bağlı qaydaları öyrənir, praktik şəkildə nitqdə tətbiq edirlər. Ümumiyyətlə, şagirdlərin ədəbi tələffüzə yiyələnməsində fonetik təhlilin rolu böyükdür. Şagirdlərin nitqinin inkişafında qrammatikanın tədrisi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Fonetik biliklərə yiyələnmək, fonoloji təhlil və sözlərin düzgün tələffüzü üzrə işlər orfoepik normaların mənimsənilməsinə, şagirdlərin ədəbi tələffüzə yiyələnmələrinə zəmin yaradır. Şagirdlərdə üslubi bacarıq və vərdişlərin yaranmasında qrammatik biliklərin rolu müstəsnaıdır. Dilin qrammatik üslubi planda öyrənilməsi şagirdlərin ədəbi nitq normalarını əsaslı şəkildə öyrənmələrinə köməklik göstərir.

Qrammatika tədrisinin metodları içərisində ən geniş yayılmış qrammatik təhlildir. Qrammatik təhlil məzmununa görə fonetik, morfoloji, sintaktik olur. Alınma sözlərin yazılış və tələffüzü arasındakı oxşar və fərqli cəhətlərin göstərilməsində, şivə qüsurlarının aradan qaldırılmasında fonetik təhlilin rolu böyükdür.

Fonetik təhlil sözlərin yazılış və tələffüzü arasında fərqi aşkara çıxarılmasını, onların səs-hərflər tərkibinin müqayisə olunmasını, sözlərin hacalara ayrılmasını, haca daxilində səslərin fərqləndirilməsini tələb edir. II sinifdən şagirdləri elə öyrətmək lazımdır ki, tədricən heç bir sual gözləmədən fonetik təhlil aparmağı bacarsınlar. Xüsusilə orfoepiya və orfoqrafiya ilə bağlı məlumatlar verərkən və ya praktik iş apararkən fonetikasız keçinmək mümkün deyildir. Şəkilçilərdə səsartımı, səsdeşümü, səsdeşiş-

məsi hadisələrini – fonetik hadisə və qanunları nəzərə almadan, onları yada salmadan mənimsətməyə cəhd göstərmək mənasızdır.

Morfologiya təlimi zamanı da sintaksis üçün zəmin yaratmağa çalışmaq həm gələcəkdə sintaksisin tədrisi işini asanlaşdırır, həm də morfoloji məfhumlarla sintaktik məfhumların dəqiq ayrılması üçün elmi əsas verir. Sözlün morfoloji tərkibinə görə təhlil prosesində bəzən sözlün mənasının açılmasına (hətta sadə etimoloji təhlilə) də yer verilməlidir. Bu şagirdlərin nitqindəki hərfburaxma və hərfartırma hallarının aradan qaldırılmasını təmin edir: məsələn, şagirdlər yarısı, hamısı, qapısı və bu qismdən olan sözləri yazarkən tələffüzün təsiri ilə ikinci hecadakı ı saitini buraxırlar.

Şagirdlərin tələffüz normalarına yiyələnməsində də morfologiya təlimi mühüm rol oynaya bilər. Bütün morfemlərin deyiliş qadalarının şagirdlərə öyrədilməsi morfologiya təliminin qarşısında qoyulmuş əsas vəzifələrdən biri olmalıdır. Morfologiya bölməsinin tədrisində ayrı-ayrı nitq hissələrinin məzmunu, mahiyyəti üzrə iş gedərkən orfoqrafik qaydalar unudulmamalı, praktik çalışmalar üzrə iş aparılmalıdır. İsim bəhsi ilə əlaqədar isim düzəldən şəkilçilərin, habelə hal, mənsubiyyət və xəbərlilik (şəxs) şəkilçilərinin, xüsusi və mürəkkəb isimlərin yazılış qaydalarını, sifət bəhsi ilə əlaqədar mürəkkəb və düzəltmə sifətlərin, azaltma və çoxaltma dərəcəsinə olub müxtəlif yolla əmələ gələn sifətlərin yazılış qaydalarını öyrətmək məsləhətdir.

İbtidai siniflərdə ana dilinin tədrisinin başlıca prinsipi nitq inkişafı olduğundan qrammatikanın tədrisi prosesində də şagirdlərin nitqinin və təfəkkürünün inkişafına geniş imkanlar açılır. Bəzi qrammatik qaydalar eyni zamanda orfoqrafiya təlimi və nitq inkişafına xidmət edir. Dilçiliyin müstəqil bir şöbəsi olan orfoqrafiya “yazılı nitqdə dil vahidlərinin yazılışının tənzimedicisi qaydalar sistemidir”. Bu qaydalar fonetika, leksika, söz yaradıcılığı, morfologiya bölmələri ilə əlaqəli tədrisdə mənimsənilir. Orfoqrafiya təliminin başlıca və ümdə vəzifəsi şagirdləri orfoqrafik bilik, bacarıq və vərdislərlə silahlandırmaqdır. Yazılı və şifahi nitq inkişafı, zəngin lüğət ehtiyatı, düzgün tələffüz, düzgün cümlə qurmaq vərdisləri - nitqin bu sahələri öz-özlüyündə savadlı yazmağa yardım edir. Ə.Əfəndizadə haqlı olaraq yazırdı ki, “məktəb proqramlarının tələbi üzrə, ana dili təliminin qarşısında qoyulan başlıca vəzifə şagirdləri məhz ədəbi dilə yiyələndirməkdir”. Müəllim əgər ədəbi dili bilərsə, leksik, qrammatik, orfoqrafik, orfoepik normalara da əməl edəcək. Orfoqrafiyaya aid elə bir qayda yoxdur ki, o, qrammatika ilə əlaqədar olmasın, onun bu və ya digər qaydalarına əsaslanmasın. Bu səbəbdən də məktəblərdə orfoqrafiya dilimizin qrammatikası ilə əlaqəli şəkildə tədris olunmalıdır.

Azərbaycan dili dərslində “Sözlərin deyilişi və yazılışı” başlığında dil qaydaları verilib. “Elə sözlər var ki, yazılışı və tələffüzü bir-birindən fərqlənir. Məsələn, biz “bitki” yazırıq, amma “bitgi” deyirik. Belə sözləri yazıldığı kimi demək və deyildiyi kimi yazmaq olmaz.

Tapşırıq 5-də lüğətdən istifadə etməklə buraxılmış hərfləri tapmaq soruşulur.

Bula..., pəhl...van, çəki..., qayma..., tufən..., k...mpot.

Tapşırıq 6-da sözlərin düzgün yazılışını müəyyənləşdir və onları cümlədə işlət: Doşan, pələnk, bayrax, isdi, tiyadır [4,78].

Yəhya Kərimov yazır ki, "müəllim şagirdlərə orfoepik normalar haqqında nəzəri məlumat çatdırmaqla, onların nitqindəki orfoepik nöqsanlar üzərində düzəliş aparmaqla kifayətlənməməli, həm də düzgün oxu nümunəsi verməlidir" [6, 58].

III sinif dərslində Söz sonundakı bəzi samitlərin tələffüzünə görə yeni sözlər tapmaq və cədvəli dəftərində tamamlamaq tapşırığı verilib [5, 65].

g-(k)	d-(t)	b-(p)	c-(ç)
əhəng-[əhənk]	qənd-[qənt]	doşab-[doşap]	kərpic-[kərpiç]

Ədəbi tələffüz orfoqrafiya ilə çox sıx əlaqədardır. Dilimizin müasir inkişaf mərhələsində orfoepik normalar yazı qaydaları qədər əhəmiyyət daşıyır.

Nəticədə onu deyə bilərəm ki, dilimizin orfoqrafiya qaydaları ayrı-ayrı illərdə dəfələrlə müzakirə olunub təlimləşdirilərək həmişə vahid və sabit yazı normalarına doğru inkişaf etmişdir.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev N. Orfoqrafiya və orfoepiya təlimi məsələləri. Bakı, 2008.
2. Əfəndizadə Ə. Azərbaycan dili orfoqrafiyası tədrisinin elmi əsasları. Bakı, 1968.
3. Əfəndizadə Ə. Düzgün yazı təliminin elmi əsasları. Bakı, 1975.
4. İsmayılov R., Orucova G., Xəlilov Z., Cəfərova D. Azərbaycan dili. Ümumtəhsil məktəblərinin II sinfi üçün "Azərbaycan dili" (tədris dili kimi) fənni üzrə dərslik. Bakı, 2016.
5. İsmayılov R., Orucova G., Qaragözova N. Azərbaycan dili 3. Ümumtəhsil məktəblərinin 3-cü sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili kimi) fənni üzrə metodik vəsait. Bakı, 2018.
6. Kərimov Y. Ana dilinin tədrisi metodikası. Bakı, 2011.

Ф.Сафаралиева

Обучение вопросов орфография-орфоэпия в начальной школе.

Резюме

Одна из основных целей подготовка по развитию речи - дать студентам правильные навыки произношения. Литературное произношение играет важную роль в расширении словарного запаса учащихся. Учитель будет

следовать лексическим, грамматическим, орфоэпическим, орфографическим нормам, если сам знает литературный язык. Фонетический анализ играет важную роль в приобретении литературного произношения. Основа для этого должна быть правильно установлена в начальной школе. Некоторые грамматические правила также служат для развития правописания и развития речи. Вот почему необходимо преподавать орфографию относительно орфоэпии. В начальной школе достаточно заданий по орфографии и орфоэпии. Основная и самая важная задача обучения орфографии - это вооружить студентов знаниями, умениями и навыками правописания. Понятие литературного произношения с понятием орфоэпии не совсем то же самое. Орфоэпия понимается в узком смысле. Но литературное произношение - очень широкое понятие. Очень сложно определить историю становления и развития орфоэпических правил. Потому что не каждая орфоэпическая норма, используемая в разное время, отражается в письменной форме.

С целью создания и развития навыков литературного произношения возможности родного языка намного шире, чем у других предмет. В этой предмет нет темы, не связанной с литературным произношением. В начальной школе учитель должен развивать как устную, так и письменную речь учащихся. Правильное письмо формируется во время грамотности. Речь учителя должна быть четкой и следовать правилам литературного произношения. Литературное произношение тесно связано с орфографиям. Задания по орфографии играет важную роль в формировании навыков письма студентов.

Ключевое слово: орфография-орфоэпия, начальная школа, учебник

F.Safaraliyeva

Training of issues orthography-orthoepy in elementary school.

Summary

One of the main goals of speech development training is to give students the right pronunciation skills. Literary pronunciation plays an important role in expanding the vocabulary of students. The teacher will follow lexical, grammatical, orthoepic, orthographic norms if he himself knows the literary language. Phonetic analysis plays an important role in acquiring literary pronunciation. The basis for this must be correctly established in elementary school. Some grammar rules also serve to develop spelling and speech development. That is why it is necessary to teach orthography regarding orthoepy. There are enough tasks in orthography and orthoepy in elementary school. The main and most important task of teaching orthography is to equip stu-

dents with orthographic knowledge. The concept of literary pronunciation with the concept of orthoepy is not quite the same. Orthoepy is understood in a narrow sense. But literary pronunciation is a very broad concept. It is very difficult to determine the history of the formation and development of orthoepy rules. Because not every orthoepy norm used at different times is reflected in writing.

In order to create and develop literary pronunciation skills, the possibilities of the native language are much broader than those of others. There is no topic in this subject unrelated to literary pronunciation. In elementary school, the teacher must develop both oral and written speech of students. The correct letter is formed during literacy. The teacher's speech should be clear and follow the rules of literary pronunciation. Literary pronunciation is closely related to orthography. Tasks in orthography plays an important role in building students' writing skills.

Keyword: orthography-orthoepy, elementary school, textbook

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 20.09.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 20.11.2019

Filologiya elmləri doktoru, professor Nadir.Abdullayev tərəfindən çapa
təvsiyə olunmuşdur